

POLAT S. ALPMAN • **Esmer Yakalılar**

POLAT S. ALPMAN İstanbul, Kocamustafapaşa'da doğdu. İlk, orta, lise eğitimini burada tamamladı. 2005 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden dereceyle mezun oldu. Eğitim Bilimleri ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans derecesi aldı. 2015 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimini tamamladı. Yalova Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İletişim Yayınları 2300 • Araştırma-İnceleme Dizisi 380

ISBN-13: 978-975-05-1924-6

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Tamlı Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Adem Erkoçak

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Emre Bayın

BASKI ve CILT Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

POLAT S. ALPMAN

Esmer Yakalılar

Kent-Sınıf-Kimlik
ve Kürt Emegi

Anneme...

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	9
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	15
BİRİNCİ BÖLÜM	37
Eşitsizlik herkesi eşitleyen... ..	37
Sınıf <i>versus</i> kimlik ve etnisite	45
<i>Emek gücü, kimin gücü?</i>	54
<i>Birikim rejimi ve prekarizasyon</i>	58
İkilikleri deşifre ederek aşmak.....	69
<i>Tahakküm mekanizmaları ve direnme taktikleri</i>	72
Kentsel mekân ve farklılaşmanın eksenini	77
<i>Beyoğlu: Muhayyer kürdî makamının rast perdesi</i>	80
<i>Tarlabaşı: Kimsesizler çatısı</i>	89
İKİNCİ BÖLÜM	103
Sınıf, tahakküm ve kimlik	103
<i>Kimliği “yeniden” kurmak</i>	106
Kürt kimliğinin yeniden inşasında uğraklar ve süreçler.....	115
<i>Ulusun okulu</i>	116
<i>Sosyo-politik süreçler ve gerilimler</i>	133
<i>“Bizim oralar”:</i> Yerlilik, yabancılık ve göç.....	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	159
“...burası kimin evi”: Barınma ekonomisi ve kimlik.....	159
<i>Beyoğlu'nun Atlas'ı: Tarlabası Kürtleri</i>	162
Enformel kimlik: Bir ekmek masalı.....	210
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	243
Direnmenin siyasallaşması.....	243
Kimlik ve siyasal katılım.....	252
<i>Hanede örgütlenme</i>	275
<i>İş yerinde örgütlenme</i>	279
<i>Sokakta örgütlenme</i>	285
BEŞİNCİ BÖLÜM	289
İdare-i maslahatın gündelik tezahürleri.....	289
<i>Zorunlu karşılaşmalar, bölünmüş yansımalar</i>	306
<i>Gözün ardına düşmek</i>	322
<i>Kimliğin müşterek parçalarına tutunamayanlar</i>	327
SONUÇ	339
KAYNAKÇA.....	359
DİZİN.....	371

KISALTMALAR

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKDENİZ GÖÇ-DER	Akdeniz'e Göç Edenler Bilim-Kültür Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
DBP	Demokratik Bölgeler Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DP	Demokrat Parti
ESKHK	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
GBT	Genel Bilgi Tarama
HAK-PAR	Hak ve Özgürlükler Partisi
HDP	Halkın Demokrasi Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
HRW	İnsan Hakları İzleme Örgütü
HÜDA-PAR	Hür Dava Partisi
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
IAOKS	Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
ILO	Uluslararası Emek Örgütü
IHD	İnsan Hakları Derneği
OHAL	Olağanüstü Hal

PKK	Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkerên Kürdistan)
TGYONA	Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması Raporu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ÖNSÖZ

Türkiye 21. yüzyıla, geçen yüzyılın sorunlarını taşıyarak ve tartışarak girdi. Sorunların tartışılmaya başlanması küçümsenecek bir adım değildi ancak çok kısa zamanda bu tartışmaların yerini farklı gündemler aldı. Bu nedenle hâlâ geçen yüzyılın sorunlarını taşımaya devam ediyoruz. Bir türlü tamamlanmayan bir 20. yüzyıl... Bu sorunlar arasında ekonomik ve toplumsal gelişme sorunları olduğu kadar kadınlar, Ermeniler, Aleviler ve toplumsal yaşamda eşitsizliğe maruz kalan birçok kesime dair sorunlar olduğunu bilmeyen yok. Gittikçe yaralayıcı hale gelen ve herkesin bildiği bu sorunlardan biri de Kürt meselesi.

Siyaset bilimciler, tarihçiler, sosyologlar, hukukçular, halk bilimciler, özetle sosyal bilimciler için Kürt meselesi zor bir konudur. Bunun en büyük nedeni Kürt meselesi üzerindeki hegemonik söylemlerdir. Aslında bu tür bir durum araştırmacının bilimsel ilgisini ve merakını cezbeder. Bir olgu üzerinde bu kadar zıt ve kutuplaşmış söylemin bulunması bile başlı başına bir ilgi konusudur. Ancak sahanın gerçekliğiyle bir kez karşılaştıktan sonra konu cazibesini yitirebilmekte ve araştırmacıyı büyük bir çaresizlik duygusuyla baş başa bırakabilmektedir. Türkiye'deki mevcut politik durum bu ilginin sürdürülebilmesini teşvik etmekten uzak bir yerde ve bundan daha kötüsü, Kürt

meselesinin büyük bir hoyratlıkla siyasetin, hukukun ya da güvenlik güçlerinin sorunu olarak sunulması ve bu nedenle kendi bağlamından kopartılması, çözümünün daha da zor hale gelmesidir. Bu nedenle Kürt meselesi kadar Kürtlerin meselelerine de kulak kesilen bir sosyal bilim pratiğine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışma kendi içerisinde birçok macerayı barındıran bir sürecin sonucunda ortaya çıktı. Çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde Türkiye’de “Çözüm Süreci” adı altında yürütülen politikaların çok değerli olduğu düşünülüyor ve kalıcı barış umudundan söz ediliyordu. Diyarbakır, Nevruz Meydanı’nda Abdullah Öcalan’ın Nevruz mektubu okunduğunda (21 Mart 2013) görüşmelerin yarısından biraz fazlası tamamlanmıştı. Henüz Suriye’deki iç savaş Türkiye’yi bugünkü kadar etkilememiş, Suriyeli mülteci sorunu ortaya çıkmamış, IŞİD gündem olmamış, Kobâne olayları yaşanmamış ve Rojava gibi yerler coğrafi dağarcığımıza yerleşmemişti. Gezi isyanları başlamamış, 17 ve 25 Aralık Operasyonları olmamış, Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmamış, Dolmabahçe Mutabakatı (28 Şubat 2015), 7 Haziran seçimleri gerçekleşmemiş, HDP yüzde 13,2 oy almamış, Suruç’ta 34 genç (20 Temmuz) ve Urfa’da 2 polis memuru evinde katledilmemiş (22 Temmuz), Güneydoğu’da “sokağa çıkma yasakları”, “hendekler” gibi kelimelerle anlatılan bir dönem başlamamış, Ankara Barış Mitingi’nde (10 Ekim 2015) 109 insan katledilmemiş, 1 Kasım’da yeniden yapılan seçimlerde AKP yüzde 49,5 oy alarak yeniden tek başına hükümet kurmamış, yine Ankara’ya ve bu kez “hassas bölge”ye yapılan terör saldırısında (17 Şubat 2016) 29 insan katledilmemişti.

Bu olayların arasında gerçekleşen daha nice trajik olay var ama burada bir kronolojiden söz etmiyorum. Anlatmak istediğim bu çalışma yapılırken yukarıdaki gelişmelerin hiçbiri yaşanmamıştı ve toplumun çoğunluğu tarafından desteklenen Çözüm Süreci diye bir şey vardı. Çözüm Süreci, kısa süreli de olsa, Türkiye’de farklı bir iklimin oluşmasını sağladı. Hatta toplumu korkuyla yönetmeye alışkın olan siyasal bürokrasinin etkisini yitirmeye başladığı bir dönem olarak bile yorumla-

nabilirdi. Kişisel bir gözlem olarak kendi yakın çevrem, bütün milliyetçi kodlarına rağmen, kötümserliklerini kontrol altına alıp süreci içtenlikle desteklediklerini ifade edebilirim. Buna “endişeli iyimserlik” denebilirdi. En önemlisi de “silahlar sussun, analar ağlamasın” içerikli siyasal propagandanın toplumda gerçekten karşılık bulmasıydı.

Bu çalışma böylesi bir iklim içerisinde ve sıkı bir iyimserlikle başlayan sürecin ürünüdür. Çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan akademik motivasyon, siyasi ve hukuki süreçlerle çözümlenmesi mümkün hale gelen Kürt meselesinin sosyal boyutunu açıklamak olarak ifade edilebilir. Bu motivasyon sayesinde örneklemin dikkatli seçilmesi ve marjinal olan kesimin belirlenmesi gerekliydi. Böylelikle Çözüm Süreci kapsamında gerçekleştirilmesi muhtemel sosyal müdahaleler ve projeler için mütevazı bir katkı sunmak amaçlanmıştı. Ancak sahaya çıkıp Kürtlerle görüşmeye başladığımda onlardaki karamsarlık, güvensizlik, kırılğanlık, neredeyse herkese ve her şeye yönelik itimatsızlık beni hem şaşırttı hem de saha sürecinin planlanandan daha uzun sürmesine neden oldu.

Bu çalışmada sunulan veriler doktora tezi kapsamında elde edilen verilerden oluşuyor. Çalışmanın son halinin doktora tezinden çok daha gelişmiş bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir. Çalışmanın bu hale gelmesinde birçok insanın emeği ve katkısı var. Özellikle danışman hocam Prof. Aytül Kasapoğlu'nun titiz metodolojik duyarlılığı hem araştırmanın tamamlanması ve eksikliklerinin giderilmesinde hem de çalışmanın alana dair bilimsel bilgi üretebilmesinde güçlü bir etkiye sahiptir. Ayrıca jürimde bulunan Prof. İhsan Sezal'a, Prof. Nadir Suğur'a, Prof. Muhtar Kutlu'ya ve Prof. Nilay Çabuk Kaya'ya kritik eleştirileri ve değerlendirmeleri için çok teşekkür ederim. Bu çalışma vesilesiyle hepsini tekrar değerlendirme fırsatı buldum.

Ayrıca İsmail Beşikçi Vakfı Kütüphanesi'ne; anlamakta zorlandığım birçok siyasal ve kültürel meseleyle ilgili yaptığımız tartışmalarla ufkumu genişleten Ayhan Işık'a; desteğini ve dostluğunu her daim yanımda hissettiğim ve meselenin prekarizasyon ile ilgili bağlamına dikkatimi çeken Tanıl Bora'ya;

tahakküm kavramının altını çizmemeye vesile olan Vefa Saygın Öğütle'ye; çok kahrımı çeken ve dostluğunu esirgemeyen Yunus Karakurt'a; yazdıklarımı inatla ve usanmadan okuyan Özkan Öztürk ve Selman Yarcı'ya çok teşekkür ederim.

Ayrıca kadınlarla görüşmemde yardımcı olan Sibel Özbuğdu, Yaman Yıldız ve Asiye Kolçak'a; katkıları ve yardımları için N. Fatih Yarcı, Yasin Durak, Muhammet Polat İçten, Rabia Ötleş ve Aziz Adıyaman'a; özgür ve huzurlu ortamda çalışmamız için elinden geleni yapan sevgili Salih Batal'a; mesai arkadaşlarım Mahmut Sami Köktaş ve Metin Öksüz'e çok teşekkür ederim.

Son olarak, yaptığım görüşmeler sayesinde kendi kimliği ile baş etmek zorunda kalmanın ne tür bir serüven ve mücadele olduğunu anlamamı sağlayan; yaşamlarına, hatıralarına, kederlerine, gayretlerine, mücadelelerine tanık olma bahtiyarlığına eriştiğim tüm arkadaşlara ve kendine özgü yükleri olan böylesi bir çalışmanın duygusal sürecine de eşlik etme nezaketi gösteren, yol arkadaşım Damla Eroğlu'na çok teşekkürler...

Kişisel bir not: 2012 yılında televizyondaki bir haberde, çalışmak için Diyarbakır'dan İstanbul'a geldikleri gün Beyoğlu'nda kiraladıkları dairede çıkan yangında yaşamlarını kaybeden Abdullah (23), Şahin (19), İbrahim (18) ve Murat'ın (15) hikâyesi geçti, İstanbul'a çalışmak için geldikleri gün ölmüşlerdi. Yaklaşık 1 dakika kadar süren bu haberin anlatmadığı, anlatamayacağı gerçek hikâye, bu çalışmanın önsözü olarak kabul edilsin.

Kişisel bir not daha eklemek istiyorum. Enes Dursun ve ben yakın zamanlarda Kürt meselesiyle uğraşmaya başladık. Enes lisans bitirme tezi için ben ise doktora düzeyinde... Dostumuz Enes Dursun "Sivil Cumalar" eylemlerini araştırmak için gittiği Güneydoğu'dan bir daha geri gelmedi. Bu çalışmanın son halini görememiş olması, bu yarayı daha da sızlatıyor.

Ruhları şad olsun...